

N:o 36.

Af Herr A. Adlersparre: Angående förbättrad inventarie- eller persedelutredning för beväringssmanskabet och stamsoldaten under öfningsmötena.

Beväringssmanskabets underhåll och vård under dess öfningsmöten är en fråga, som ej bör läggas åsido förr än hon blifvit nöjaktigt löst. Icke får hon anses förlorad derföre att vid sistlidne riksdag, till följd af ett Första Kammarens beslut, underdånig skrifvelse i det fosterländskt viktiga ämnet icke blef aflåten; och icke heller bör Kongl. Maj:ts nu aflemnade nådiga propositon, som vidrör blott en del af frågan, föranleda undanskjutandet af hvad öfrigt återstår att fullgöra. Hvarje särskild del af densamma är både i militäriskt och socialt hänseende af den vikt, att hon måste väckas, återväckas, utredas och pröfvas intill dess hon i *alla* delar erhållit en fullt tidsenlig och tillfredsställande lösning. Alltför väl kända, för att här med exempel behöfva bestyrkas, äro krigshistoriens många vittnesbörd, att soldatens bristfälliga underhåll, samt hans okunighet att taga vara på sig sjelf — hvartill fordras undervisning och öfning så väl som i vapenföringen — förorsakat större manspillan än fiendens vapen. Af rent militära skäl är det derföre en högt påkallad fordran, att beväringssynglingarne, förutom undervisningen i vapenföring, erhålla en sådan ledning, att ej allenast den förfinade och veklige läres manliga umbäranden, utan ock att den fattige, den i fysiskt och sedligt hänseende försummade ynglingen stärkes med tillräcklig föda, och vänjes vid personlig omtänksamhet, snygghet och sedlig ordning.

Från social synpunkt blefve denna beväringssynpfostran af icke mindre betydelse. När under öfningsmötet ingen anledning mer funnes för undantagsmedgifvanden, kunde den i flera afseenden välgörande likställigheten införas; ynglingens välbefinnande skulle leda honom till att inse

välviljan hos dem, han måste lyda, och när mötet vore slut återvände den unge mannen uppfriskad och belåten, samt hemförde förbättrade sedvanor och kännedom om de första villkoren för helsa och trefnad.

Denna sedliga uppfostran vid sidan af den militära är dessutom i ett fritt och konstitutionellt land af väsendtlig vikt för att beväringinstitutionen i längden skall kunna bestå inför allmänna tänkesättet, och slutligen utvecklas till hvad hon kan och bör blifva, nemligen en för fäderneslandets försvar stark och betryggande värnepligt. Skälen ligga nära till hands. Kriget är undantag, och freden det normala. Här af vilseledes mången till den tro, att krig aldrig mer skall störa oss; försvarsverkets förbättrande ringaktas, och alla utgifter i denna riktning stämpas såsom ett ofruktbart slöseri. Om deremot beväringinstitutionen så handhades, att hvar och en måste se och erkänna, att den i hemmet vanvårdade ynglingen återvände från öfningsmötet med bättre begrepp om hyfsning, lydnad och goda sedvanor, än han ditkom; att den obligatoriska vapenöfningen innebure en medborgerlig folkuppfostran, och derigenom äfven under freden gifve full ersättning för den tid och kostnad, den medförde, så skulle med visshet mycken motvilja ändras till fosterländsk beredvillighet. Andra länders erfarenhet har också visat, att allmän värnepligt, rätt genomförd, är ej blott den bästa härorganisation för ett lands försvar, utan tillika en kraftig häfstång att lyfta nationalandan, genom att hos ungdomen ingjuta manlighet, förbättra sedvanorna, samt väcka och stärka den fosterländska plikt känslan.

Sedd från dessa båda synpunkter, den sociala så väl som den militära, är vår beväringinstitutionens tidsenliga utveckling ett för oss värdigt och synnerligen viktigt önskningsmål. Och första villkoret för att uppnå detta mål är, att vårt beväringläger göres till något mer än en kopia af det råa fältlifvet eller, med andra ord, att den värnepligtige ungdomen, utom att den undervisas i vapenföring och militärisk disciplin, äfven läres att underkasta sig civilisationens första kraf, snygghet och sedlig ordning.

Dock, så viktig denna fråga än är, och huru förtjent af Riksdagens uppmärksamhet hon än må vara, skulle jag måhända icke hafva tillåtit mig att redan vid detta riksmöte åter hafva upptagit henne, om ej ett annat skäl, som icke medgifver uppskof, hade manat mig dertill. Min vid sistlidne riksdag i detta ämne väckta, af Stats-Utskottet förordade motion, föll i Första Kammarerna, enligt diskussionsprotokollet hufvudsakligast på grund af en högt uppsatt militärs protester, under antydning att beväringmanskapets utspisning och underhåll icke vore så otillfredsställande, som i motionen uppgafs. Ehuru den högt aktade ledamoten utlät

sig endast i allmänna ordalag och icke angaf i hvad mån de i min motion förekommande uppgifter voro felaktiga, syntes dock hans ord hafva varit tillfyllest. Felaktiga uppgifter, så väl som riktiga uppgifters bestridande, kunna skada en god sak mer än de varmaste förord gagna densamma. Det är därför en motionärs oeftergifliga pligt att, om han i sina uppgifter felat, detsamma utan uppskof erkänna och rätta, eller ock, sanningen likmätigt, bekräfta hvad han sagt. I enlighet härmed förnyar jag nu min motion och skall ådagalägga, att mina uppgifter om den kost och lägerutredning staten tilldelar beväringssynglingen *exakt* öfverensstämma med gällande föreskrifter. Och jag återupprepar, att denna kost och lägerutredning icke äro under våra naturförhållanden tillräckliga för en ynglings behof.

Hvad först utspisningen angår, utgöres den af följande mål. *Frukost*: ett mått kaffe med socker, men utan mjölk, och en bit sill, samt dertill så mycket af brödportionen, som vid middag och qvällsvard kan undvaras. Brödportionen är dock både god och tillräcklig, kanske alltför stor. *Middag*: en skål ärtsoppa med ett stycke kött eller fläsk, det senare af ungefär tvänne fingers storlek. *Qvällsvard*: en skål korngrynsgröt. Denna anrättning, kokad i vatten och utdelad utan tillsats af smör eller mjölk, lär ofta lemnas orörd.

Utspisningen är till sin art och kvantitet noga bestämd genom en portions- eller provianteringsstat, som finnes i *Svensk Författnings-Samling* för år 1858, under N:o 91. Enligt densamma, hvilken upptager åtta dagars kost, är utspisningen för jemn *vecka* som följer: mjukt bröd 14 skålpund, sill 45,5 ort, färskt kött 3 skålpund, kokärter 56 kubiktum, salt kött 1 skålpund 26 ort, salt fläsk 33 ort, korngryn 56 kubiktum, koksalt 21 ort och bränvin 14 kubiktum. Genom en senare föreskrift har bränvinet utbytt mot kaffe och socker.

Mindre afvikelser eller förändringar medgifvas endast i de fall, då derigenom beredes besparing för staten, dock med iakttagande att ingen skäligen klagan uppstår (§ 26). Deremot kunna vederbörande befäl fördela proviantartiklarna till de särskilda måltiderna, äfvensom bestämma timmen för dessa senare. Sålunda kan till exempel frukosten utdelas på olika timme vid olika mötesplatser, eller grötportionen något minskas genom att en del korngryn tages till ärtsoppan o. s. v. Men den reglementerade kvantiteten är oföränderlig. Nedanstående för vecka bestämda spisordning, om än i afseende å proviantens fördelning skiljaktig från en eller annan spisordning vid andra beväringsslager, är följaktligen riktig:

Frukost:

Hvarje dag i veckan: kaffe 2 ort, socker 3 ort, sill 6,8 ort. Derjemte 2 skålpund bröd för hvarje dag.

Middag:

Fyra dagar af sju: färskt kött 75 ort, kokärter 8 kubiktum.

Twänne dagar af sju: salt kött 63 ort, kokärter 8 kubiktum.

En dag af sju: salt fläsk 33 ort, kokärter 8 kubiktum.

Qvällsvard:

Hvarje dag i veckan: korngryn 8 kubiktum.

Sådan är utspisningen. Anordningen för natthvilan är ännu mindre tillfredsställande. Till hvilobädd erhåller hvarje yngling tio skålpund halm, samt stundom äfven granris, som också vanligen beräknas till tio skålpund. Granriset lär dock icke alltid begagnas. Täckte består icke, ej heller bräder under halmen. Denne senare, som efter några dagars begagnande är söndertrampad och knappast skyler marken, är antingen fuktig eller ett tillhåll för insekter m. m. På en sådan bädd, med patronköket till hufvudkudde, kan det icke blifva mycken vederqvickelse af vilan. Men dermed är ej nog; snyggheten bortjagas och helsan blottställes. Sålunda utrustad nödsakas bevaringsynglingen natt efter natt, så länge öfningsmötet räcker, ligga med kläderna på sig, de må vara rena eller dammiga, våta eller torra. När dertill kommer, att lägerutredningen ej upptager hvarken täcke eller handduk, ej heller tvättbaljor eller någon slags redskap för rentvagning, så synes en tidsenlig ändring här vara af behovet högeligen påkallad.

Författningen är äfven här noga bestämmande. Enligt dess 25:te § består hvarje bevaringsyngling i lägerutredning tio skålpund lägerhalm hvar fjortonde dag, samt granris till så väl underbädd som gevärsbaracker och tältens skyddande mot väta.

Gifvet är, att all den snygghet och sedliga ordning iakttages, som med för handen varande förhållanden är möjligt. Ingen kan tvifva härpå. Men det är just dessa för handen varande förhållanden, som göra att så väl det ena som det andra omöjligt kan iakttagas såsom önskligt vore. Skulle det än vara fallet, hvilket det icke är, att det svenska lägre utredning jemförelsevis är lika god som motsvarande anordningar i andra länder, så låge deri för oss ingen anledning till belåtenhet. Jemförelsen är dock belysande, om än icke tillfredsställande.

I vårt grannland Danmark förlägges den värnepligtige ungdomen, likasom hos oss, i *tält*. Men i dessa tält inlägges *golf af bräder*, hvarjemte hvarje man tilldelas *madrass, hufvudkudde, ylletäcke och lakan*. Madrassen och kudden äro stoppade med sjötång, i hvilken insekter och ohyra icke trifvas. Efter reveljen har manskapet tvänne timmar för påklädning, städning i tältet, rentvagning och frukost. Rentvagningen sker, under uppsigt af underbefäl, bakom lägret, der det finnes med pumpinrättning försedda *brunnar*, bygda af statens ingenjörer. Hvarje tätlag, hvilket vanligen utgöres af tolf man, medför ett tältet tillhörigt *ämbar* för händernas tvättning. Derefter tvättas armar, hufvud och hals i *långa tråg* uppställda vid brunnen. Lägrets så kallade brandvakt åligger att hafva dessa tråg fyllda med rent vatten, då manskapet ifrån exercisen återkommer till lägret. Derjemte består hvarje man en *handduk*. En å tvänne gånger i veckan anslås tid för tvätt af linne m. m., och för tvättens torkning finnas *torklinor* uppsatta. Tvättningen af lakanen, som ombytas hvarje månad, ombesörjes af staten. Den af manskapet som icke håller sig renlig, flyttas från sitt tätlag till ett särskildt skamtält. För öfrigt iakttages, att hvarje lördags eftermiddag piskas och vädras sängkläderna.

Detta är i korthet hufvuddragen af den danska lägerordningen. Utan att vilja framhålla densamma till odelad efterföljd, kan man dock säga, att den är förtjent af stor uppmärksamhet. Framförallt bör lättnaden för och tillsynen öfver den personliga renligheten icke lemnas ur sigte. Den är under alla förhållanden nödvändig, vare sig de värnepligtige förläggas i tält, halmhyddor eler baracker.

En alltför trång uppfattning af det allmänna gagnet af dessa och andra här vidrörda förbättringar, vore att i dem endast se en tjänst åt landets lyckligare lottade söner, hvilka nu äro beröfvade rättigheten till friköpning, och hvilkas medelantal under senaste tio åren varit omkring *åttahundrade*. Det blefve icke dessa lyckligt lottade, som komme under bättre vilkor, utan den stora mängden, de obemedlade ynglingarne, som ej hafva råd att bestå sig egen kost, eget tält, egen säng och egna sängkläder m. m.

Lika gifvet är, att den indelta soldaten, oafsedt han har årslön utöfver det dagtraktamente han i likhet med beväringssynglingen uppbär, hvarken kan eller bör uteslutas från förberörda förbättringar. Hvad som af militära och sanitära skäl påkallas och medgifves för den ene måste äfven tillkomma den andre. Sådan är frågan i formelt afseende, och denna uppfattning är icke ny. Under alla förhållanden, särdeles de nuvarande, är dock beväringssinstitutionen hufvudsak, den väsendtligaste och, i nationelt

hänseende, yppersta delen af vårt försvarsverk. I den ingår blomman af landets manliga befolkning, och det goda, som nedlägges i denna institution, sprider sin välgörande verkan igenom hela folket. Derföre, först och främst åt beväringssynglingen en god och allvarlig omvårdnad, och derjemte samma väl behöfliga förmåner åt den värfvade och indelta soldaten.

Kongl. Maj:ts nu aflemnade proposition innebär en icke oväsentlig förbättring hvad utspisningen angår. Det torde dock förtjena öfvervägas, huruvida det icke vore en ekonomisk fördel för staten, på samma gång det befrämjade beväringssynglingens välbefinnande, om proviantupphandlingen och naturaportionen begränsades till hvad som afses för middagsmålet, och att värdet af de öfriga proviantartiklarne, äfvensom af halfva brödportionen, utdelades kontant, efter medelpris. Nog finnes skäl till det antagande, att åtminstone den reglementerade aftonspisningen till icke ringa del förfares, eller ej användes såsom meningen är; i så fall vore en kontant ersättning en ömsesidig fördel, då beväringssynglingen finge efter eget godtfinnande af under kontroll ställd marktentare köpa sin qvällsvard. Härmed må dock vara huru som helst, så är likväl Kongl. Maj:s ifrågavarande proposition en af behovet högt påkallad förbättring.

Deremot kvarstå de ofvannämnda bristerna i afseende å lägerutredningen, hvilkas afhjelpande är af lika stor, om ej större vikt. Detta så mycket mer, som anordningarne för en renlig bädd och personlig snygghet m. m. icke äro för den enskilde så lätta att åstadkomma, och måhända icke heller så allmänt uppskattade, som det lätt medförda matskrinet. Om icke tidsenliga förbättringar här snart vidtagas, måste ett af tvänne inträffa: antingen att beväringssinstitutionen blir en olidlig börda för hvarje yngling med vett och ordnade seder — och för de öfriga icke till det gagn den kunde och borde blifva; eller ock, att under öfningsmötet en mängd undantagsförmåner måste medgifvas, hvaraf fostras en dålig anda, afund och split. I ena som andra fallet äfventyras, att institutionen sjunker i anseende och förfelar sitt stora, fosterländska mål.

Med åberopande af hvad jag här haft äran yttra är min vördsamma motion,

att Riksdagen, med uttalande af den åsigt, att en förbättring i beväringssmanskapets, och jemväl stamsoldatens, inventarii- eller persedelutredning under öfningsmötena är af behovet påkallad, måtte uti underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes i nåder

vidtaga de åtgärder, som för ernående af berörda viktiga ändamål pröfvas erforderliga.

Stockholm den 26 Januari 1874.

A. Adlersparre.

N:o 37.

Af Herr Christen Assarsson: Angående upphörande af gästgiveri-, samt håll- och reservskjutsen.

Till resandes fortskaffande är skjutsväsendet, enligt 28: 5 B. B. Gästgivarförordningen den 12 December 1734, Kongl. förklaringen den 11 December 1766 och Kongl. Cirkuläret den 2 Augusti 1844, ordnad på följande sätt:

För hvarje gästgivarergård å landet skall genom Konungens Befallningshafvandes försorg i hans egen eller hans ombuds samt härads eller socknebuds närvaro af häradsrätten undersökas, huru många hästar behöfvas att der uppehålla skjutsen samt hvilket antal gästgivaren kan och bör hålla. Kan gästgivaren ej ensam bestrida skjutsen, anordnas af de närmast kringboende jordegarna ett antal, som anses tillräckligt att bestrida den återstående skjutsen på sådant sätt, att de på kallelse skola infinna sig vid gästgivarergården med hästar och åkdon. Denna skjutsning kallas *reservskjuts*. Är äfven denna skjuts otillräcklig, anvisas af de aflägsse boende ett antal att i tur utan särskild kallelse inställa sig vid gästgivarergården med hästar och åkdom. Detta slag af skjutsskyldighet kallas *hållskjuts*. Derjemte står vederbörande fritt att träffa särskild öfverenskommelse om sättet för skjutsens utgörande; men sådan öfverenskommelse skall af häradsrätten med Konungens Befallningshafvandes samtycke stadfästas.

I städerna åligger enligt lag skjutsningsbesväret borgarne, men der detta är allt för betungande, skall af Konungens Befallningshafvande af angränsande hemman anvisas ett tillräckligt antal att gå dem tillhanda med bestridande af detta besvär; dock är i många städer skjutsningsbesväret fördeladt på andra invånare än borgare.

För att lindra skjutsningstungan har man i senare tid sökt ordna skjutsväsendet genom entreprenad. För detta ändamål blir skjutsnings-skyldigheten vid hvarje skjutsställe på vissa år utbjuden på auktion emot rättighet för entreprenören att af de resande uppbära högre lega. Vill